

УДК 368.036

DOI: 10.60022/2(4)-1S

Тютюнник Юрій Михайлович

кандидат економічних наук
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет, Україна

Tiutiunnyk Yurii

Candidate of Economic Sciences
Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance
Poltava State Agrarian University, Ukraine
ORCID: 0000-0002-9175-3395

Томілін Олексій Олександрович

доктор економічних наук
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет, Україна

Tomilin Oleksiy

Doctor of Economic Sciences
Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance
Poltava State Agrarian University, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6454-1154

Тютюнник Світлана Василівна

кандидат економічних наук
професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, Україна

Tiutiunnyk Svitlana

Candidate of Economic Sciences
Professor of the Department of Accounting and Taxation
Poltava State Agrarian University, Ukraine
ORCID: 0000-0002-9820-9229

Копил Дмитро Сергійович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Полтавський державний аграрний університет, Україна

Kopyl Dmytro

second (Master's) level higher education student
Poltava State Agrarian University, Ukraine

Момоход Ольга Юріївна

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Полтавський державний аграрний університет, Україна

Momokhod Olga

second (Master's) level higher education student
Poltava State Agrarian University, Ukraine

МОДЕЛЮВАННЯ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

***Анотація.** У статті досліджено динаміку зведених показників діяльності страхових компаній України за період 2022-2024 рр. Визначено місце АТ «СГ «ТАС» (приватне) на страховому ринку за динамікою страхових премій, страхових виплат, страхових резервів. Виокремлено показники фінансових результатів, які використовуються для оцінювання прибутковості діяльності страхових компаній, що складають фінансову звітність за МСФЗ. Побудовано адитивні моделі для проведення аналізу факторів формування показників фінансових результатів страховика: результату від страхової діяльності, чистого результату від страхування та інвестицій, прибутку до податку на прибуток, чистого прибутку. Сформульовано висновки щодо характеру впливу відповідних факторів на зміну показників фінансових результатів АТ «СГ «ТАС» (приватне). Визначено шляхи підвищення прибутковості діяльності страхової компанії в умовах існуючих ризиків та невизначеності.*

Ключові слова: результат від страхової діяльності, чистий інвестиційний дохід (витрати), чистий результат від страхування та інвестицій, прибуток до податку на прибуток, чистий прибуток, модель факторного аналізу.

MODELING OF FACTORS FORMING INDICATORS OF PERFORMANCE OF AN INSURANCE COMPANY

Abstract. The article analyzes the dynamics of consolidated performance indicators of insurance companies in Ukraine for the period of 2022-2024. The author determines the place of JSC «SG «TAS» (private) in the insurance market in terms of the dynamics of insurance premiums, insurance payments, and insurance reserves. In recent years, due to the transition of leading Ukrainian insurance companies to IFRS financial reporting, it has become necessary to clarify methodological approaches to analyzing performance indicators in the insurance market. In particular, the assessment of profitability is based on the indicators reflected in the income statement: result (profit, loss) from insurance activities; net investment income (expenses); net financial income (expenses) on insurance; net result (profit, loss) from insurance and investments; profit (loss) before income tax; net profit (loss) for the year.

The article builds additive models for analyzing the factors of formation of the insurer's financial performance indicators: result from insurance activities, net result from insurance and investments, profit before income tax, net profit. Conclusions are formulated regarding the nature of the influence of relevant factors on changes in the financial results of JSC «SG «TAS» (private). The main factor behind the unprofitability of insurance activities in 2023-2024 was the outstripping growth of insurance costs compared to the growth of insurance income. The decrease in profit from insurance and investments is explained by the fact that the decrease in the result from insurance activities was not offset by an increase in net investment income. The unstable dynamics of profit before income tax and net profit for the year (decrease in 2023 and increase in 2024) is primarily due to the respective changes in profit from insurance and investments and other operating expenses.

In the current environment of existing risks and uncertainty, the ways to increase the profitability of insurance companies are associated with the outstripping growth of revenues from insurance services compared to the growth of relevant expenses for all types of insurance, and control over the efficiency of investments and financial transactions.

Keywords: result from insurance activities, net investment income (expenses), net result from insurance and investments, profit before income tax, net profit, factor analysis model.

Постановка проблеми. Упродовж останніх років суб'єкти страхового ринку в Україні здійснюють свою діяльність в умовах суттєвої невизначеності та зростаючих ризиків: операційних (насамперед ризику недостатності страхових премій і резервів), фінансових, стратегічних, інших, що пов'язані із зовнішніми чинниками. Важливими критеріями в оцінюванні ефективності діяльності страхових компаній є показники фінансових результатів, дослідження яких передбачає зокрема й моделювання факторів впливу на їхню динаміку з метою формулювання комплексних висновків щодо характеру такого впливу з подальшим використанням аналітичної інформації в управлінні прибутковістю страхового бізнесу. При цьому важливо чітко окреслити перелік результативних показників, що підлягають моделюванню, визначити фактори, які впливають на їхню зміну, побудувати моделі та провести кількісні розрахунки, встановити позитивний чи негативний характер впливу факторів на динаміку фінансових результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Узагальнення науково-методичних та прикладних аспектів оцінювання результатів діяльності страхових компаній засвідчило, що вагомий внесок в обґрунтування напрямів дослідження та системи показників комплексного аналізу фінансових результатів суб'єктів страхового ринку зробили Н. Бакалова [1] (обґрунтовано теоретичні засади та розроблено практичні рекомендації щодо використання моделей динамічного фінансового аналізу в оцінюванні фінансового стану страхових компаній, зокрема й показників прибутковості діяльності), І. Рудь, Т. Григоренко [2] (доведено необхідність проведення поглибленого аналізу фінансових результатів як складової комплексного оцінювання фінансової стійкості страховиків), І. Семенча [3] (розроблено методику оцінки стану управління фінансово-економічними результатами діяльності страхової компанії

з позиції тактичного та стратегічного управління), І. Літвінова, В. Козуб, С. Козуб [4] (проведено факторний аналіз загальних показників рентабельності для продуктів страхової компанії та відстежено вплив на ці показники змін у структурі та обсягах страхових продуктів), Н. Татарин, К. Підручняк [5] (здійснено структурно-динамічний аналіз доходів та витрат страхових компаній України протягом останніх років, а також фінансових результатів у розрізі видів діяльності страховика) та інші вчені-економісти. Водночас потребує уточнення методика моделювання факторів формування показників фінансових результатів діяльності страхових компаній, які перейшли на складання фінансової звітності за Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) [6].

Метою статті є обґрунтування методичних підходів до моделювання та кількісного розрахунку впливу факторів на зміну показників фінансових результатів діяльності страхової компанії за інформацією фінансової звітності, складеної за МСФЗ.

Виклад основного матеріалу. Формування показників фінансових результатів діяльності страхових компаній визначається рівнем і динамікою критеріїв, що використовуються Національним банком України для характеристики розвитку страхового ринку (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка показників діяльності страхових компаній України за 2022-2024 рр.

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. у % до	
				2022 р.	2023 р.
Кількість зареєстрованих страхових компаній (на кінець року)	128	101	65	50,8	64,4
з них компанії зі страхування життя	12	12	10	83,3	83,3
Кількість страхових компаній, що подали звітність (на кінець року)	126	97	64	50,8	66,0
Кількість договорів страхування, які почали діяти в звітному періоді, тис. одиниць	88003,0	94821,5	89962,1	102,2	94,9
Прийняті активи для розрахунку регулятивного капіталу, млн. грн	70298,3	74412,2	65623,3	93,3	88,2
Обсяг сплачених статутних капіталів, млн. грн	6716,8	5955,6	5550,7	82,6	93,2
Валові страхові премії, млн. грн	39661,8	47014,7	53078,9	133,8	112,9
з них від страхувальників – фізичних осіб	24551,6	28755,0	32965,7	134,3	114,6
Валові страхові виплати, млн. грн	13001,4	16867,3	20861,4	160,5	123,7
з них страхувальникам – фізичним особам	7028,5	9150,7	13712,0	195,1	149,8
Рівень валових виплат, %	32,8	35,9	39,3	+6,5	+3,4
у т. ч. страхувальникам – фізичним особам	28,6	31,8	41,6	+13,0	+9,8
Чисті страхові премії, млн. грн	38515,0	46011,0	48560,3	126,1	105,5
Чисті страхові виплати, млн. грн	12810,9	16736,1	18935,8	147,8	113,1
Рівень чистих виплат, %	33,3	36,4	39,0	+5,7	+2,6

Джерело: складено авторами за даними [7]

Отже, на кінець 2024 р. в Україні страхові послуги надавали 65 страхових компаній проти 128 у 2022 р. і 101 у 2023 р. Водночас кількість страхових компаній, що подали звітність, скоротилася зі 126 у 2022 р. до 97 у 2023 р. і 64 у 2024 р. Таким чином, за останні два роки кількість зареєстрованих страхових компаній та страхових компаній, що подали звітність, зменшилася майже вдвічі, причому в 2024 р. скорочення було швидшим, ніж у 2023 р. Кількість договорів страхування, які почали діяти в звітному періоді, збільшилася на 7,7% у 2023 р. порівняно з 2022 р., а далі зменшилася на 5,1% у 2024 р. Нестійку динаміку мають прийняті активи для розрахунку регулятивного капіталу: збільшення на 5,9% у 2023 р. і зменшення на 11,8% у 2024 р. Обсяг сплачених статутних капіталів за період дослідження скоротився на 17,4%.

За даними табл. 1 у 2024 р. порівняно з 2022 р. валові страхові премії збільшилися на 33,8% (з них від страхувальників – фізичних осіб – на 34,3%), а валові страхові виплати – на 60,5% (з них страхувальникам – фізичним особам – на 95,1%). Суттєве перевищення темпу приросту валових страхових виплат над темпом приросту валових страхових премій зумовило підвищення рівня валових виплат з 32,8% у 2022 р. до 39,3% у 2024 р., у тому числі страхувальникам – фізичним особам, відповідно, з 28,6 до 41,6%. Схожу динаміку за період дослідження мали й чисті страхові премії та чисті страхові виплати, які збільшилися відповідно на 26,1 і 47,8%, результатом чого є підвищення

рівня чистих виплат з 33,3% у 2022 р. до 39,0% у 2024 р.

Одне з провідних місць на ринку страхових послуг в Україні посідає АТ «СГ «ТАС» (приватне). Компанія здійснює усі види обов'язкового, добровільного страхування та перестраховування згідно з вимогами законодавства України, на які воно отримало ліцензії. АТ «СГ «ТАС» (приватне) має розвинену регіональну мережу, що включає 28 регіональних дирекцій і філій, 450 офісів продажу, в яких працює близько 1000 штатних фахівців і понад 1000 страхових агентів [8].

На сучасну бізнесову діяльність АТ «СГ «ТАС» (приватне), як і інших страхових компаній, впливають особливості економічного середовища в Україні та ризики, що є нехарактерними для інших країн. Повномасштабне вторгнення РФ мало значний негативний вплив на економіку і населення та, відповідно, на бізнес-процеси, результати діяльності та фінансовий стан АТ «СГ «ТАС» (приватне). Через різноманітні безпекові проблеми операційне середовище у сфері страхування є ризикованим і має високий рівень невизначеності. Проблемними питаннями залишаються організація врегулювання страхових випадків у регіонах, де ведуться активні бойові дії, виклик поліції на місця ДТП, отримання та належне оформлення документів для подання страховику з метою отримання страхової виплати, складнощі організації зв'язку та роботи персоналу, ускладнений доступ до офісів.

У табл. 2 наведено динаміку страхових премій, страхових виплат та страхових резервів АТ «СГ «ТАС» (приватне) за період 2020-2024 рр.

Таблиця 2

Динаміка страхових премій, страхових виплат та страхових резервів
АТ «СГ «ТАС» (приватне) за 2020-2024 рр.

Показник	Роки					2024 р. у % до 2020 р.
	2020	2021	2022	2023	2024	
Страхові премії, млн. грн	2026,9	2449,5	2432,6	3539,9	4881,3	у 2,4 р. б.
Ланцюговий індекс	×	1,208	0,993	1,455	1,379	×
Страхові виплати, млн. грн	887,5	1142,8	904,3	1314,2	1975,3	у 2,2 р. б.
Ланцюговий індекс	×	1,288	0,791	1,453	1,503	×
Коефіцієнт страхових виплат	0,438	0,467	0,372	0,371	0,405	92,5
Страхові резерви, млн. грн	1614,1	1786,7	1869,4	2632,4	2680,5	166,1
Ланцюговий індекс	×	1,107	1,046	1,408	1,018	×

Джерело: складено авторами за даними [9]

Отже, в 2024 р. порівняно з 2020 р. сума страхових премій збільшилася у 2,4 раза. При цьому найвищий ланцюговий темп приросту був у 2023 р. – 45,5%, водночас у 2022 р. сума страхових премій зменшилася на 0,7%. У 2021, 2023 і 2024 рр. темпи приросту страхових премій суттєво перевищували річні рівні інфляції, що засвідчило зростання реальної величини отриманих страхових премій. Так, у 2024 р. порівняно з 2023 р. номінальна сума страхових премій збільшилася на 37,9% за рівня інфляції 12,0%, результатом чого стало зростання реальної суми страхових премій на 23,1%. У 2021 р. реальна сума страхових премій зросла на 9,8%, у 2023 р. – на 38,4%, а в 2022 р. – знизилася на 21,6%.

Страхові виплати за період дослідження збільшилися у 2,2 раза, зокрема в 2023 р. порівняно з 2022 р. приріст становив 45,3%, а в 2024 р. порівняно з 2023 р. – 50,3%. Водночас у 2022 р. через вплив війни на стан ринку страхових послуг сума страхових виплат зменшилася на 20,9%.

Співвідношення динаміки страхових премій і страхових виплат безпосередньо впливає на зміну коефіцієнта страхових виплат, який визначається відношенням суми страхових виплат до суми страхових премій. У 2021 р. ланцюговий темп приросту страхових виплат (28,8%) перевищив темп приросту страхових премій (20,8%), результатом чого стало збільшення коефіцієнта страхових виплат з 0,438 до 0,467. У 2022 р. страхові виплати зменшилися на 20,9%, а страхові премії – на 0,7%. У підсумку коефіцієнт страхових виплат знизився до 0,372 і залишався стабільним у 2023 р. (0,371). У 2024 р., коли страхові виплати збільшилися на 50,3%, а страхові премії – на 37,9%, коефіцієнт страхових виплат зріс до 0,405, поступово наближаючись до рівня 2020-2021 рр.

Страхові резерви компанії за період 2020-2024 рр. зросли на 66,1% головним чином завдяки зростанню на 40,8% у 2023 р. порівняно з 2022 р.

Якщо страхова компанія складає фінансову звітність за НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», то в процесі горизонтального, вертикального та факторного аналізу прибутковості її діяльності використовуються показники валового прибутку, прибутку від операційної діяльності,

прибутку до оподаткування та чистого прибутку [10, с. 83-84].

АТ «СГ «ТАС» (приватне) з 2023 р. складає фінансову звітність за МСФЗ [8], тож для оцінювання прибутковості своєї діяльності компанія використовує показники фінансових результатів, відображені у Звіті про прибутки та збитки (табл. 3):

- результат від страхової діяльності: прибуток (збиток) – різниця між доходом від страхування та витратами на страхові послуги і чистими витратами за контрактами з перестраховування;

- чистий інвестиційний дохід (витрати) – різниця між відсотковим доходом від фінансових активів та чистими збитками від знецінення фінансових активів;

- чисті фінансові доходи (витрати) на страхуванні – різниця між фінансовими доходами за наданими страховими контрактами та фінансовими витратами від наявних контрактів на перестраховування;

- чистий результат від страхування та інвестицій: прибуток (збиток) – алгебраїчна сума результату від страхової діяльності (прибутку, збитку), чистого інвестиційного доходу (витрат) та чистих фінансових доходів (витрат) на страхуванні;

- прибуток (збиток) до податку на прибуток – алгебраїчна сума чистого результату від страхування та інвестицій (прибутку, збитку), інших фінансових витрат, інших операційних витрат та інших операційних доходів;

- чистий прибуток (збиток) за рік – алгебраїчна сума прибутку (збитку) до податку на прибуток та витрат (доходу) з податку на прибуток.

Таблиця 3

Аналіз формування та динаміки показників фінансових результатів діяльності АТ «СГ «ТАС» (приватне) за 2022-2024 рр., тис. грн

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Зміна (+,-) 2024 р. до 2022 р.	
				абсолютна	відносна, %
Результат від страхової діяльності: прибуток (збиток)	285644	-144019	-242734	-528378	×
Чистий інвестиційний дохід	221242	349092	437341	+216099	+97,7
Чисті фінансові доходи (витрати) на страхуванні	16269	7561	-2366	-18635	×
Чистий результат від страхування та інвестицій: прибуток	523154	212635	192241	-330013	-63,3
Прибуток до податку на прибуток	405553	51826	199893	-205660	-50,7
Витрати з податку на прибуток	70974	21441	42809	-28165	-39,7
Чистий прибуток за рік	334579	30385	157084	-177495	-53,1

Джерело: складено авторами за даними [8, 11]

Отже, в 2022 р. результатом від страхової діяльності був прибуток у сумі 285644 тис. грн, а вже в 2023-2024 рр. страхова діяльність принесла збитки: 144019 і 242734 тис. грн відповідно. Таким чином, фінансовий результат від страхової діяльності в 2024 р. порівняно з 2022 р. зменшився на 528378 тис. грн, а збиток у 2024 р. порівняно з 2023 р. зріс на 98715 тис. грн, або 68,5%. Водночас стійку позитивну динаміку має чистий інвестиційний дохід, який за період дослідження збільшився на 216099 тис. грн, або майже вдвічі. Звертає на себе увагу зменшення вагомості такого показника, як чисті фінансові доходи (витрати) на страхуванні. У 2022-2023 рр. це були чисті доходи: 16269 і 7561 тис. грн відповідно, а в 2024 р. – чисті витрати: 2366 тис. грн.

В АТ «СГ «ТАС» (приватне) чистий результат від страхування та інвестицій є прибутком, але його величина має негативну динаміку, а саме зменшення з 523154 тис. грн у 2022 р. до 192241 тис. грн у 2024 р., тобто на 330013 тис. грн, або 63,3%.

За період дослідження прибуток до податку на прибуток зменшився на 205660 тис. грн (50,7%), витрати з податку на прибуток скоротилися на 28165 тис. грн (39,7%), а чистий прибуток за рік зменшився на 177495 тис. грн (53,1%). Таким чином, показники прибутку до оподаткування та чистого прибутку скоротилися більш ніж удвічі. Коефіцієнт оподаткування прибутку мав нестійку динаміку: зростання з 0,175 у 2022 р. до 0,414 у 2023 р., а потім зниження до 0,214 у 2024 р.

Динаміку основних показників фінансових результатів діяльності АТ «СГ «ТАС» (приватне) за період 2022-2024 рр. відображено на рис. 1.

Рис. 1. Динаміка основних показників фінансових результатів діяльності АТ «СГ «ТАС» (приватне) за 2022-2024 рр.
Джерело: сформовано авторами

Отже, в цілому має місце негативна динаміка основних показників фінансових результатів діяльності АТ «СГ «ТАС» (приватне) за період 2022-2024 рр. Водночас, слід зазначити, що після падіння прибутку до податку на прибуток та чистого прибутку за рік у 2023 р. порівняно з 2022 р. відповідно в 7,8 і 11,0 раза, в 2024 р. ланцюгове зростання цих показників становило відповідно 3,9 і 5,2 раза.

На наступному етапі дослідження необхідно змоделювати фактори формування показників фінансових результатів діяльності страхової компанії (табл. 4).

Таблиця 4

Моделювання факторів формування показників фінансових результатів діяльності страхової компанії, яка складає фінансову звітність за МСФЗ

Результативний показник	Адитивна модель для проведення факторного аналізу	Фактори впливу на зміну результативного показника	Характер впливу факторів
Результат від страхової діяльності: прибуток (збиток) (РСД)	$РСД = ДС - ВСП - ЧВКП$	ДС – дохід від страхування; ВСП – витрати на страхові послуги; ЧВКП – чисті витрати за контрактами з перестраховання	ДС – прямий вплив (за умови збільшення ДС збільшується РСД, і навпаки); ВСП, ЧВКП – зворотній вплив (за умови збільшення ВСП, ЧВКП зменшується РСД, і навпаки)
Чистий результат від страхування та інвестицій: прибуток (збиток) (ЧРСІ)	$ЧРСІ = РСД + ЧІД + (-) + (-) ЧФД(В)$	РСД – результат від страхової діяльності: прибуток (збиток); ЧІД – чистий інвестиційний дохід; ЧФД(В) – чисті фінансові доходи (витрати) на страхуванні	ЧІД, ЧФД – прямий вплив (за умови збільшення РСД, ЧІД, ЧФД збільшується ЧРСІ, і навпаки); ЧФВ – зворотній вплив (за умови збільшення ЧФВ зменшується ЧРСІ, і навпаки)
Прибуток (збиток) до податку на прибуток (ППП)	$ППП = ЧРСІ - ІФВ - ІОВ + ІОД$	ЧРСІ – чистий результат від страхування та інвестицій: прибуток (збиток); ІФВ – інші фінансові витрати; ІОВ – інші операційні витрати; ІОД – інші операційні доходи	ЧРСІ, ІОД – прямий вплив (за умови збільшення ЧРСІ, ІОД збільшується ППП, і навпаки); ІФВ, ІОВ – зворотній вплив (за умови збільшення ІФВ, ІОВ зменшується ППП, і навпаки)
Чистий прибуток (збиток) за рік (ЧП)	$ЧП = ППП - ВПП$	ППП – прибуток (збиток) до податку на прибуток; ВПП – витрати з податку на прибуток	ППП – прямий вплив (за умови збільшення ППП збільшується ЧП, і навпаки); ВПП – зворотній вплив (за умови збільшення ВПП зменшується ЧП, і навпаки)

Джерело: складено авторами

За інформацією Звіту про прибутки та збитки було проведено аналіз факторів формування показників фінансових результатів діяльності АТ «СГ «ТАС» (приватне), результати якого відображено в табл. 5.

Таблиця 5

Результати аналізу факторів формування показників фінансових результатів діяльності АТ «СГ «ТАС» (приватне), тис. грн

Показник	2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
1. Загальна зміна (+,-) результату від страхової діяльності: прибутку (збитку)	-429663	-98715
у тому числі за рахунок факторів:		
- доходу від страхування	+641203	+1265164
- витрат на страхові послуги	-1031555	-1327742
- чистих витрат за контрактами з перестраховування	-39311	-36137
2. Загальна зміна (+,-) чистого результату (прибутку) від страхування та інвестицій	-310519	-20394
у тому числі за рахунок факторів:		
- результату (прибутку, збитку) від страхової діяльності	-429663	-98715
- чистого інвестиційного доходу	+127850	+88249
- чистих фінансових доходів (витрат) на страхуванні	-8708	-9927
3. Загальна зміна (+,-) прибутку до податку на прибуток	-353727	+148067
у тому числі за рахунок факторів:		
- чистого результату (прибутку) від страхування та інвестицій	-310519	-20394
- інших фінансових витрат	-522	-271
- інших операційних витрат	-42685	+153633
- інших операційних доходів	0	+15098
4. Загальна зміна (+,-) чистого прибутку за рік	-304194	+126699
у тому числі за рахунок факторів:		
- прибутку до податку на прибуток	-353727	+148067
- витрат з податку на прибуток	+49533	-21368

Джерело: складено авторами за даними [8, 11]

Отже, в 2023 р. порівняно з 2022 р. результат від страхової діяльності зменшився на 429663 тис. грн: із 285644 тис. грн прибутку до 144019 тис. грн збитку. При цьому єдиним фактором позитивного впливу був дохід від страхування, зростання якого дозволило збільшити результат від страхової діяльності на 641203 тис. грн. Водночас унаслідок зростання витрат на страхові послуги та чистих витрат за контрактами з перестраховування результат від страхової діяльності зменшився відповідно на 1031555 і 39311 тис. грн. Таким чином, головним фактором негативної динаміки результату від страхової діяльності в 2023 р. стало зростання витрат на страхові послуги.

У 2024 р. порівняно з 2023 р. збиток від страхової діяльності збільшився на 98715 тис. грн: зі 144019 до 242734 тис. грн. При цьому за рахунок збільшення доходу від страхування збиток від страхової діяльності зменшився на 1265164 тис. грн. Разом із тим унаслідок зростання витрат на страхові послуги та чистих витрат за контрактами з перестраховування збиток від страхової діяльності збільшився відповідно на 1327742 і 36137 тис. грн. Таким чином, головним фактором зростання збитковості страхової діяльності в 2024 р. стало зростання витрат на страхові послуги.

Прибуток від страхування та інвестицій у 2023 р. порівняно з 2022 р. зменшився на 310519 тис. грн. При цьому єдиним фактором позитивного впливу був чистий інвестиційний дохід, зростання якого дозволило збільшити відповідний прибуток на 127850 тис. грн. Водночас унаслідок скорочення результату від страхової діяльності та чистих фінансових доходів на страхуванні прибуток від страхування та інвестицій зменшився відповідно на 429663 і 8708 тис. грн. Таким чином, головним фактором негативної динаміки прибутку від страхування та інвестицій у 2023 р. стало зменшення результату від страхової діяльності.

У 2024 р. порівняно з 2023 р. прибуток від страхування та інвестицій зменшився на 20394 тис. грн. При цьому за рахунок збільшення чистого інвестиційного доходу відповідний прибуток зріс

на 88249 тис. грн. Разом із тим унаслідок зростання збитку від страхової діяльності та зменшення показника чистих фінансових доходів (витрат) на страхуванні прибуток від страхування та інвестицій скоротився відповідно на 98715 і 9927 тис. грн. Таким чином, головним фактором падіння прибутковості страхування та інвестицій у 2024 р. стало зростання збитку від страхової діяльності.

Прибуток до податку на прибуток у 2023 р. порівняно з 2022 р. зменшився на 353727 тис. грн, що пояснюється насамперед скороченням прибутку від страхування та інвестицій на 310519 тис. грн. Негативно на динаміку результативного показника вплинуло також збільшення інших операційних витрат (на 42685 тис. грн) та інших фінансових витрат (на 522 тис. грн). Натомість у 2024 р. порівняно з 2023 р. прибуток до податку на прибуток збільшився на 148067 тис. грн завдяки скороченню інших операційних витрат (на 153633 тис. грн) та зростанню інших операційних доходів (на 15098 тис. грн). Водночас унаслідок зменшення прибутку від страхування та інвестицій та збільшення інших фінансових витрат прибуток до податку на прибуток скоротився відповідно на 20394 і 271 тис. грн.

Чистий прибуток страхової компанії зменшився у 2023 р. порівняно з 2022 р. на 304194 тис. грн виключно унаслідок скорочення прибутку до податку на прибуток на 353727 тис. грн. Водночас результатом зменшення витрат з податку на прибуток стало збільшення чистого прибутку на 49533 тис. грн. Протилежні за змістом зміни були в 2024 р. порівняно з 2023 р., коли чистий прибуток страховика збільшився на 126699 тис. грн за рахунок зростання прибутку до податку на прибуток на 148067 тис. грн. Що стосується витрат з податку на прибуток, то їхнє збільшення зумовило зменшення чистого прибутку на 21368 тис. грн.

Результати моделювання факторів формування показників фінансових результатів діяльності суб'єктів ринку страхових послуг є основою для обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на підвищення прибутковості страхового бізнесу як головної умови забезпечення необхідного рівня його фінансової стійкості.

Висновки. Упродовж останніх років, у зв'язку з переходом провідних страхових компаній України на складання фінансової звітності за МСФЗ, виникла необхідність уточнення методичних підходів щодо аналізу показників результатів функціонування на ринку страхування. Зокрема, оцінювання прибутковості діяльності ґрунтується на показниках, що відображаються у Звіті про прибутки та збитку: результаті (прибутку, збитку) від страхової діяльності; чистому інвестиційному доході (витратах); чистих фінансових доходах (витратах) на страхуванні; чистому результаті (прибутку, збитку) від страхування та інвестицій; прибутку (збитку) до податку на прибуток; чистому прибутку (збитку) за рік. За результатами моделювання факторів формування показників фінансових результатів діяльності АТ «СГ «ТАС» (приватне):

- головним чинником збитковості страхової діяльності в 2023-2024 рр. стало випереджальне зростання витрат на страхові послуги порівняно зі зростанням доходу від страхування;
- зменшення прибутку від страхування та інвестицій пояснюється тим, що скорочення результату від страхової діяльності не компенсувалося зростанням чистого інвестиційного доходу;
- нестійка динаміка прибутку до податку на прибуток та чистого прибутку за рік (зменшення у 2023 р. і збільшення у 2024 р.) пов'язана насамперед із відповідними змінами прибутку від страхування та інвестицій та інших операційних витрат.

В сучасних умовах існуючих ризиків та невизначеності шляхи підвищення прибутковості діяльності страхових компаній пов'язані з випереджальним зростанням доходів від надання страхових послуг порівняно зі зростанням відповідних витрат за усіма видами страхування, здійсненням контролю за ефективністю інвестиційних вкладень та фінансових операцій.

Література

1. Бакалова Н. М. Модель фінансового аналізу страхової компанії. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 5. С. 243-252.
2. Рудь І., Григоренко Т. Використання та формування фінансових результатів у страхових компаніях України. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2023. № 2 (4). С. 38-45.
3. Семенча І. Методика оцінки стану управління фінансово-економічними результатами діяльності страхової компанії. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 35. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1116> (дата звернення: 09.06.2025).
4. Litvinova I., Kozub V., Kozub S. Analysis of the activity of the insurance company and prospects of its development on the market of insurance services (on the example of PJSC «Insurance Group «TAS»). *Economics*

of Development. 2023. Vol. 22, No. 1, pp. 38-49. URL: <https://ecdev.com.ua/uk/journals/t-22-1-2023/analiz-diyalnosti-strakhovoyi-kompaniyi-ta-perspektivi-yiyi-rozvitku-na-rinku-strakhovikh-poslug-na-prikladi-prat-strakhova-grupa-tas> (дата звернення: 09.06.2025).

5. Татарин Н., Підручняк К. Особливості фінансової діяльності страхових компаній в Україні. *Молодий вчений*. 2022. № 5 (105). С. 30-35. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/4771> (дата звернення: 09.06.2025).

6. Міжнародні стандарти фінансової звітності / *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text (дата звернення: 10.06.2025).

7. Показники діяльності страховиків / *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 10.06.2025).

8. Приватне акціонерне товариство «Страхова група «ТАС». Фінансова звітність відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності та звіт незалежного аудитора, 31 грудня 2024 року. URL: https://sgtas.ua/zvitnist_ta_audyt_2024/ (дата звернення: 11.06.2025).

9. Фінансові показники Приватного акціонерного товариства «Страхова група «ТАС». URL: <https://sgtas.ua/finance-of-company/finansovi-pokazniki/> (дата звернення: 11.06.2025).

10. Тютюнник Ю. М., Тютюнник С. В., Зоря С. П. Напрями аналізу прибутковості діяльності страхової компанії. *Інфраструктура ринку*. 2024. № 76. С. 81-85. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/76-202> (дата звернення: 12.06.2025).

11. Приватне акціонерне товариство «Страхова група «ТАС». Фінансова звітність відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності та звіт незалежного аудитора, 31 грудня 2023 року. URL: https://sgtas.ua/storage/public_files/f5iOLRVLuqNzvjQsEybr0dxEERf9hXNwCOD2UK8S.pdf (дата звернення: 11.06.2025).

References

1. Bakalova N. M. (2020) Model finansovoho analizu strakhovoi kompanii [Model of financial analysis of an insurance company]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 5, pp. 243-252.

2. Rud I., Hryhorenko T. (2023) Vykorystannia ta formuvannia finansovykh rezultativ u strakhovykh kompaniiakh Ukrainy [Use and formation of financial results in Ukrainian insurance companies]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal menedzhmetu, ekonomiky ta finansiv*, vol. 2 (4), pp. 38-45.

3. Semencha I. (2022) Metodyka otsinky stanu upravlinnia finansovo-ekonomichnymy rezultatamy diialnosti strakhovoi kompanii [Methodology for assessing the state of management of financial and economic results of an insurance company]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 35. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1116> (accessed 09 June, 2025).

4. Litvinova I., Kozub V., Kozub S. (2023) Analiz diialnosti strakhovoi kompanii ta perspektyvy yii rozvytku na rynku strakhovykh poslug (na prykladi PAT «Strakhova hrupa «TAS») [Analysis of the activity of the insurance company and prospects of its development on the market of insurance services (on the example of PJSC «Insurance Group «TAS»)]. *Ekonomika rozvytku*, vol. 22 No. 1, pp. 38-49. Available at: <https://ecdev.com.ua/uk/journals/t-22-1-2023/analiz-diyalnosti-strakhovoyi-kompaniyi-ta-perspektivi-yiyi-rozvitku-na-rinku-strakhovikh-poslug-na-prikladi-prat-strakhova-grupa-tas> (accessed 09 June, 2025).

5. Tataryn N., Pidruchniak K. (2022) Osoblyvosti finansovoi diialnosti strakhovykh kompanii v Ukraini [Peculiarities of financial activities of insurance companies in Ukraine]. *Molodyi vchenyi*, vol. 5 (105), pp. 30-35. Available at: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/4771> (accessed 09 June, 2025).

6. Mizhnarodni standarty finansovoi zvitnosti [International Financial Reporting Standards] / *Verkhovna Rada Ukrainy*. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text (accessed 10 June, 2025).

7. Pokaznyky diialnosti strakhovykyv [Insurers' performance indicators] / *Natsionalnyi bank Ukrainy*. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (accessed 10 June, 2025).

8. Pryvatne aksionerne tovarystvo «Strakhova hrupa «TAS». Finansova zvitnist vidpovidno do Mizhnarodnykh standartiv finansovoi zvitnosti ta zvit nezalezhnogo audytora, 31 hrudnia 2024 roku [elektronnyi resurs] [Private Joint Stock Company «Insurance Group «TAS». Financial Statements in accordance with International Financial Reporting Standards and Independent Auditor's Report, December 31, 2024]. Available at: https://sgtas.ua/zvitnist_ta_audyt_2024/ (accessed 11 June, 2025).

9. Finansovi pokaznyky Pryvatnoho aksionernoho tovarystva «Strakhova hrupa «TAS» [Financial indicators of Private Joint Stock Company «Insurance Group «TAS»]. Available at: <https://sgtas.ua/finance-of-company/finansovi-pokazniki/> (accessed 11 June, 2025).

10. Tiutiunyk Yu. M., Tiutiunyk S. V., Zoria S. P. (2024) Napriamy analizu prybutkovosti diialnosti

strakhovoi kompanii [Areas of analysis of the insurance company's profitability]. *Infrastruktura rynku*, vol. 76, pp. 81-85. Available at: <http://www.market-infr.od.ua/uk/76-202> (accessed 12 June, 2025).

11. Pryvatne aktsionerne tovarystvo «Strakhova hrupa «TAS». Finansova zvitnist vidpovidno do Mizhnarodnykh standartiv finansovoi zvitnosti ta zvit nezalezhnoho audytora, 31 hrudnia 2023 roku [elektronnyi resurs] [Private Joint Stock Company «Insurance Group «TAS». Financial Statements in accordance with International Financial Reporting Standards and Independent Auditor's Report, December 31, 2023]. Available at: https://sgtas.ua/storage/public_files/f5i_OLRVLuqNzvjQsEybr0dxEERf9hXNwCOD2UK8S.pdf (accessed 11 June, 2025).